

verldsåskådning och en företagsamhet, som kunde närma honom till söderns lyckligare lottade nationer.

J. V. S.

44 LÄROVERKETS ENHET.

Litteraturblad n:o 1, januari 1856

Under detta namn har man i Sverige yrkat föreningen af gymnasier och skolor, högre och lägre, i en läroanstalt. Detta yrkande har äfven gjort sin sanning gällande, och föreningen är derstädes numera lag. 10

Ur teoretisk synpunkt är det också obestriddigt, att ett mått af allmänna, förberedande kunskaper måste finnas, som för alla samhällsmedlemmar är outhärligt och gemensamt. Detta mått är noga taget folkskolans. Men äfven utöfver de fordringar, man kan ställa på folkskolan, gifves det ännu en allmän grundval för den egentligen litterära bildningen; och det finnes intet skäl, hvarföre det vetande, som kan räknas till denna grundval, skulle inhemtas vid olika inrättade läroanstalter och tvärtemot sin natur anses grunda skilda bildningslinier, endast genom att läras i skilda skolor. Å andra sidan är det lika godtyckligt, att fördela den ena sammanhängande lärokursen på skilda läroanstalter och härigenom bryta dess sammanhäng. Exemplet hafva vi äfven i vårt land för ögonen. Ty man kan visserligen anföra hvarjehanda skäl för skolans åtskiljande från gymnasium. Men samma skäl kunde också andragas för gymnasialkursens fördelning på två å tre, skolkursens på tre å fyra skilda läroanstalter. 20

I sjelfva verket företer den i vårt land gällande Gymnasii- och Skolordningen alls inga sådana skäl. Läroämnen, undervisningssätt och disciplin äro enligt densamma på båda dessa läroanstalter lika. Öfvergången från skolan till gymnasium företer hvarken i lagen eller i praxis något afvikande från öfvergången mellan skolans skilda klasser. 30

Skulle dock, medan inga skäl tala för den existerande fördelningen, icke heller några talande skäl mot densamma förefinnas, så kunde frågan anses tillhöra det icke ringa antal, hvilka på bildningens och pedagogikens närvarande ståndpunkt icke kunna lösas. Men så förhåller det sig icke. Frågan är längesedan på det noggrannaste undersökt, diskuterad och afgjord – mot fördelningen.

Af dessa skäl, som tala mot fördelningen, har nuvarande Rektor vid gymnasium i Wiborg, Lektor C. H. Ståhlberg, framställt det väsentligaste uti ett den 20 Oktober förlidet år utfärdadt program, af hvilket han haft vänskapen låta ett exemplar komma oss tillhanda. Programmets hithörande ord äro i vår tanke så öfvertygande, att de lagda till erfarenhetens vittnesbörd på engång uttala dennas betydelse och klart framlägga orsaken, hvarföre den är sådan, som hvar man vet den vara. 40

Sjelfva tillvaron af Wiborgs gymnasium, såsom bekant i sig förenande gymnasium och skola, är i vårt land en lefvande protest mot det rätta i dessa bådas åtskiljande. Det kan redan derföre vara nyttigt höra läroanstaltens föreståndares votum i frågan. Och vi bekänna, att vi till dess återopande hafva en särskild anledning i de mindre förordnade yttranden om denna läroanstalt och dess från landet öfriga undervisningsanstalter afvikande form, vi hört upprepas såsom härflutna från ett håll, der man hade all anledning att förmoda både sakkännedom och ett rättvist bedömande. 50

Rektor vitsordar ungdomens sedlighet och goda skick och nämner, att man vid Wiborgs Gymnasium aldrig afvetat de disciplinära förvecklingar, som vid andra gymnasier förekommit. Åberopande vidare erfarenheten i Tyskland, der fördelningen i gymnasium och skola icke existerar, fortfar Hr S.

10 »Att i vårt land äfven i de städer, i hvilka både gymnasium och högre elementarskola finnas, båda dessa läroanstalter äro till förvaltning, lärarepersonal och lokal från hvarandra skilda, detta må hafva sina fördelar: men att dessa fördelar icke äro af ekonomisk art, är lätt insedt, och att de ännu mindre äro af sedlig art, torde böra erkännas, om man betänker, att öfvergången från skola till gymnasium vanligast sker i en af de viktigaste perioder i lifvet, nemligen just i pubertetsperioden eller de såkallade slyngelåren, då individens sedliga rigtning ofta nog bestämmes för hela lifvet eller åtminstone afgöras skall, om af den drömmande gossen skall blifva en sanningsälskande och till allt högt, skönt, ädelt och godt varmt hängifven yngling eller en för allt detta kall, genom inre och yttre lockelser vilseförd jägtare efter det fåvitska i någon af dess mer eller mindre skenfagra eller vederstyggliga skepnader. Det kan icke hafva undgått vaksama skollärares uppmärksamhet, att skolungdomen just i våra högre elementarskolors högsta klass inträder i berörda viktiga utvecklingsperiod, der den af naturen ställes på den Herkuliska skiljevägen. Och det kan ej vara svårt för någon fördomsfritt tänkande menniska att inse vådan af, att just i denna period med ens afskära de många sedliga band, af hvilka den blifvande ynglingen på alla sidor omhvärfves i en läroanstalt, der han inträdt såsom ett mer eller mindre oskyldigt barn, och inkasta honom med den nyvaknande själfkänslan och de nyvaknande själfviska begären i aldeles nya förhållanden».

20

30

Vi tro, att dessa varma ord äro tänkvärda. Och deras vikt förminskas icke af den klara slutföljden, att hvarje läroanstalt för elementarundervisningen bör vara ett sammanhängande och slutet helt, att således icke blott i de städer, der gymnasium och skola finnes, båda borde vara förenade, utan att ingen högre elementarskola borde sakna sina gymnasialklasser.

Hr Ståhlberg har lemnat en sida af frågan öppen, den om undervisningen. Vi tveka icke att anse den i lika grad fordra sammanhang och 40 enhet. Men att detta sammanhang vid lärokursens fördelning på skilda läroanstalter icke finnes eller kan finnas, det säger den enklaste eftertanke och det är af erfarenhet nogsam bestyrkt. Undervisningens enhet är äfven läroverkets enhet.

Skall vid någon punkt af lärokursen en öfvergång från ett läroverk till ett annat ske, så synes oss obestridligt, att den bör ske hellre tidigare än senare. Ty det gifves elementer i den litterära elementarkunskapen, hvilka äfven tillhöra den allmänna medborgerliga bildningen. Sådana äro modersmålets grammatik, matematikens elementer, det allmänna af geografin och historien och en mera speciel kunskap om fäderneslandets historie och geografi. 50 Afbrottet härifrån sker, der läsning af fremmande språk begynner; ty med den, kan man säga, inträder en ny lärokurs. Och man torde vara öfverens om, att äfven naturvetenskapens elementer böra för denna kurs besparas. Sådan ungefär är den i dessa frågor djupt trängande Geijers åsigt. Och det måste erkännas, att

den för sig bjuder i sakens natur grundade skäl, sådane icke den nu gällande fördelningen kan uppvisa.

J. V. S.

45 MENSKLIGA UTVECKLINGENS HISTORIA.

Litteraturblad n:o 2, februari 1856

Föga finnes en mera omfattande titel för något författareskap. Sjelfva begreppet om en historia öfver menniskoanden, menkligheten, menkliga bildningen är jemförelsevis ny; och man finner, att det redan fordrats en hög grad af utveckling, för att uppfatta historien såsom något sammanhängande helt, icke blott såsom en rad af tilldragelser. Fransmannen Michelet fästade uppmärksamheten på Italienaren Giovanni Battista Vico såsom den, hvilken i sina 1725 utgifna »Principer för en ny vetenskap» o. s. v. först skulle uppfattat historien ur synpunkten af en menkliga bildningens historia. Men detta skedde långt efter det Herder uppträdde och i »Ideen zur Geschichte der Menschheit» gifvit exemplet för en sådan storartad betraktelse. Vico's åsichter äro också enligt den föreställning Michelet om dem ger i sin »Introduction à l'histoire universelle» ganska obestämda och sväfvande, och han har icke ens försökt en framställning af bildningens historia, utan endast utkastat några ideer rörande en sådan uppfattning af historien. 10

Äfven efter Herder har knappt någon annan utom Tyskland försökt sig i en historisk betraktelse af samma omfattande art. Man torde näst Friedr. Schlegel's och Hegels »Philosophie der Geschichte» föga påfinna något annat liknande, än Guizot's »Histoire generale de la civilisation Européenne». Det djerfvaste försök till en historiens filosofi *in nuce* utgör Gervini ryktbara »Einleitung zur Geschichte des neunzehnten Jahrhunderts». 20 30

Så mycket mera öfverraskande är det, att bland Svenska litteraturens nyaste alster finna ett arbete i denna väg, nemligen:

MENSKLIGA UTVECKLINGENS HISTORIA, ÖFVERSIGT AF N. IGNELL. D. I. H. 1. STOCKHOLM 1855.

af hvilket enligt tidningsnotiser äfven första delens andra häfte redan utkommit. 40

Hvar och en förstår ungefär, hvad som med menkliga bildningens eller utvecklingens historia menas. Man inser, att det i en sådan mindre blir fråga om historiska tilldragelser än om händelsernas grund, de historiska folkens öfvertygelser och seder samt om dessas framträdande i lagar och institutioner. Det är sedan en sak för snillet och den filosofiska blicken, att uppfatta sambandet mellan skilda nationers och tidsåldrars intellektuella och sedliga ståndpunkt samt den allmänna fortgången i dessa hänseenden.

Det är en till sägen vorden regel, att historieskrifvaren bör låta händelserna tala. Men i sjelfva verket är en sådan historiens bok stum och sluten, i hvilken man endast lärer, huru kriget förde till freden och freden ammade kriget, och ser regenter, ministrar eller fältherrar uppträda såsom krigenas och fredslutens upphofsmän, der eljest kedjan af orsaker och verkningar skulle brista. Man kan säga, att dessa 50